

Данијела Н. Василијевић*

Универзитет у Крагујевцу
Педагошки факултет Ужице
ORCID: 0000-0003-4572-0397

391(497.11)
159.932.2(497.11)]:39
316.61-053.81(497.6)"199"
316.48-053.81(497.6)"199"

<https://doi.org/10.46793/FolkloristikaXIV.131V>

Жана П. Бојовић*

Универзитет у Крагујевцу
Педагошки факултет Ужице
ORCID: 0000-0002-4156-9426

НАРОДНА НОШЊА УЖИЧКОГ КРАЈА – ИДЕНТИТЕТСКА САМОСПОЗНАЈА МЛАДИХ**

На темељу спроведених истраживања о националном идентитету и вредносној оријентацији младих, са педагошког аспекта се приступа проблему истраживања: да ли и како младе Ере перципирају значај идентитетске самоспознаје, односно да ли схватају важност познавања локалне народне ношње. Будући да је Град Ужице проглашен за националну престоницу културе за 2024. годину, где је програмски фокус на интра, интер и мултикултурним вредностима сагледаним кроз јединствену вишесмерну идентитетску матрицу, засновану на стваралачкој синтези традиционалног и савременог, истраживачка пажња усмерена је на младе, кључне носиоце и промотере идентитетског кода. Из тог разлога узорак је намеран, стратификован и чини га 450 ученика средњих школа Града Ужица узраста од 17 до 19 година. Примењена је дескриптивна метода и техника анкетања. Статистичка обрада података извршена применом СПСС софтверског пакета је показала да млади недовољно познају локалну народну ношњу и њене специфичности, порекло и значења, али да показују спремност да сазнају више и у томе очекују подршку школског образовног система, културних установа Града, медија, удружења грађана... Значај истраживања треба тумачити у контексту стварања компетенција код младих за разумевање вишезначја локалне народне ношње, препознавања вишеструког значаја идентитетског израза опредељеног у српској народној ношњи разних крајева које је насељавало и насељава српско живље. Идентитетска самоспознаја је основ и пут ка упознавању, уважавању и разумевању других и другачијих идентитета.

Кључне речи: културно наслеђе, народна ношња, национални идентитет, образовање младих, вредносне оријентације.

* d.vasilijevic123@gmail.com

* bojovic@pfu.kg.ac.rs

**Истраживање је реализовано у оквиру пројектних активности на Педагошком факултету у Ужицу Универзитета у Крагујевцу, које подржава Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, Уговор број 451-03-65/2024-03 од 26. 01. 2024. године.

Уводна разматрања

У тренутку када се глобализацијски процеси налазе у зениту самоостварења у условима проблематичних, интензивних друштвено-економских, геополитичких промена, питање националног идентитета остаје важна тема у свим аспектима људског деловања. У том смислу и образовање и култура су истовремено и генератор (субјект) и трпилац (објект) неретко стихијских и конфузних промена (Ђорђевић 2009; Kalanj 2001; Katunarić 1998) насталих као последица неразумевања односа традиција – савремено; глобализација – глокализација; унифицирани глобални идентитети – национални колективни идентитети. На таласу нових образовних политика, школске реформе су нужно покренуле бројна питања, између осталих и идентитетска, чији су одговори остали заглављени на размеђи поимања традиционалног и антитрадиционалног, личног и колективног себства.

Будући да су млади по својој природи најпогоднији за асимилицију новина, да су отворени за промене, неретко представљају веома важан фактор промена, што неминовно води ка трансформацији и преобликовању доживљаја њихових личних и колективних идентитета (Ilišin 1999; Ilišin i dr. 2013; Михаиловић 2004; Roberts 2003; Tomanović i dr. 2012; Ule et al. 2000). Међутим, младе карактерише и спремност да преиспитују своје одлуке, да их коригују, модификују у складу са новим сазнањима (Exeler 1970: 166).

Стварајући вредносну идентитетску матрицу, посебно на просторима које одликују турбулентни друштвено-историјски и геополитички процеси, млади се крећу у дискурсима идентитетске конфузије и чврсто формираног идентитета. Спољни чиниоци (породица, вршњаци, актуелна идеологија, образовне политике, локална средина, медији...) опредељују успешност превазилажења персоналног, али и колективног идентитетског конфликта. И наша истраживања (Бојовић и Судзиловски 2014; Бојовић 2017; Василијевић и Судзиловски 2017) су репрезентовала сличне налазе: код младих преовлађује оријентација ка европским вредностима, односно позитивно мишљење о повезаности глобализацијских процеса и снажења државе, а истовремено, о томе немају јединствен и недвосмислен став јер промовисање универзалних (глобализацијских) вредности, углавном виде као обезвређивање националних идентитета и често се несвесно крећу на размеђи неразумевања спојивости „противуречности”, али и схватања о важности прихватања обе идентитетске матрице.

Будући да је сваки систем потекао из хаоса и да као такав тежи ка ентропији, нужно је спољним механизмима омогућити његово перманентно функционисање и развојност. Детерминисање односа два наизглед супростављена система вредности, која то нужно не морају да буду, потребно је градити на индуктивном–дедуктивним основама. Идентитетска самоспознаја је предуслов за разумевање порекла и карактера властитог слојевитог вишекомпонентног комплексног динамичног развојног идентитета, али и основ за схватање и прихватање културних разлика и специфичности других и другачијих идентитета. Однос према себи не искључује уважавање различитости, мултикултуралности. Напротив, стабилна идентитетска самоспознаја отвара простор за стваралачко промишљање о систему вредности заснованом на сагледавању сличности у идентитетским разликама, али и омогућава позитивну развојност појма *идентитет*. То је једини пут за решавање питања идентитетске конфузије и на тим основама ваља тумачити потребу очувања, неговања и унапређивања националног идентитета као приоритетног задатка заједнице, друштва. Вредносним оријентацијама, прихваћеним из глобалног културног миљеа, даје се локално значење чиме се постављају постулати концепта „глокализације”. Реч је о специфичној локалној реакцији која се одупире глобалној хомогенизацији и културној конвергенцији (Ritzer 2010; Featherstone, Lash et al. 1995).

С обзиром на то да живимо у свету у којем локалне одлуке иницирају глобалне последице, а глобални трендови уређују нашу свакодневницу, идентитет постаје све комплекснији и амбивалентнији хибрид, врло променљив, нестабилан и подложен учесталим променама. Кроз глокализацију покушавамо разјаснити глобално и локално у циљу изналажења оригиналних решења на различитим географским просторима (Ritzer, Zeynep 2010), што неретко доводи и до сложених хибридних модела вредности у оквиру којих се синтетишу разлике, ублажавају конфликти и појачава друштвена кохезија. Међутим, неразумевање локалног (стварање лажних, непостојаних, псеудоидентитетских вредности), некритичко сагледавање себства, неминовно води спољној идентитетској конфузији, деменцији и асимилацији. У судару глобализацијских и глокализацијских вредности, термином *глокализација* се покушава објаснити чињеница да млади људи често, у свом процесу сазревања, остају заглављени између локалне и глобалне интерпретације стварајући основу за двокултурни идентитет, који иманентно подразумева оба идентитетски и вредносно обојена система, што ствара конфузију

идентитета посебно изражену у незападним културама (Arnett 2002; Berry 1993, 1997, 1998; Segall et al. 1998).

Нема сумње, глобализација носи велику промену у вредносне системе различитих аспеката људског деловања, укључујући и културни идентитет (Korenčić Kampl, Šajković 2002: 454), како на макро, тако и на микро нивоу. То је био кључни разлог да се на научним основама позабавимо назначеном темом. Крећући се у дискурсу различитих извора идентитета (Huntigton 2007: 33): а) приписиви (пол, род, узраст, раса, етничка припадност), б) културни (језик, вера, племе, клан, народност, начин живота, цивилизација); в) територијални (непосредна околина, село, град, покрајина, република, држава, континент); г) политички (интересна група, странка, идеологија, држава); д) економски (занимање, звање, радно место, сектор...); ђ) друштвени (хоби, слободно време, клуб, пријатељи, колеге, статус...), определили смо се за тему истраживања „Народна ношња ужичког краја – идентитетска самоспознаја младих”.

Поимање локалне народне ношње узето је као егземплар глокализацијског идентитетског кода који је детерминисан појединачним, групним, колективним и националним обележјима. Познајући изглед локалне народне ношње млади поимају властито порекло, националну припадност, културолошку особеност, значења и поруке културе облачења мушкараца и жена. Поред тога, народну ношњу тумаче у друштвено-економском и геоисторијском контексту доводећи самоспознају у шири вишеслојни идентитетски корпус вредности. Дакле, нема праве генерализације и апстраховања вредности (универзалног, глобалног типа), без претходне идентитетске самоанализе, систематизације – самоспознаје. На темељу узорног прихватања глокализацијског идентитетског обрасца, другачији идентитетски обрасци се могу разумети и градити кроз систем прихватања и уопштавања. Дакле, зашто народна ношња представља егземплар глокализацијског карактера? *Народна ношња* потиче из друге половине XIX и почетка XX века (Бјеладиновић 1980:75) и представља традиционалну одећу, костим, односно начин одевања сеоског становништва (Rihtman 1976: 114) истовремено обухватајући свакодневну, пригодну, свечану одећу, као и одевне комбинације, њихова значења, симболику, разноврсну намену. Оваква одећа је, поред основне заштитне функције и одраз друштвене, етничке, верске, родне, узрасне, професионалне припадности, социјалног и брачног статуса имаоца; поседује особену уметничку и естетску вредност; показатељ је порекла и миграција становништва, различитих

културолошких утицаја, креативних потенцијала њихових стваралаца, одлика гео-климатског локалног и регионалног подручја, расположивости и познавања технологије производње... Будући да је истовремено и одраз комплексних историјских, политичких, друштвено-економских, природно-географских климатских и културолошких промена (Бјеладиновић 1980: 81), народну ношњу једног краја је једино могуће посматрати у глокализацијском контексту јер истовремено носи идентитеска обележја локалног типа, али и обележја шире етничке структуре, што се најбоље може разумети кроз типолошку класификацију народних ношњи засновану на два кључна принципа – принцип етничке структуре и порекла становништва и принципа припадности културно-географских региона Србије (Бјеладиновић 1980; Јовановић 1979). Осим тога, народна ношња одсликава и општи образац различитих културолошких утицаја. Тако на пример, упоредо са турскооријенталном ношњом, у Србији се почетком XIX века носила и сеоска ношња. Српска грађанска ношња, под утицајем других култура, настаје половином XIX века и то најпре у развијенијим градовима тадашње Србије (Јовановић 1980). Отуда, народна ношња ужичког краја истовремено детектује идентитеска обележја становника читавог културно-географског региона коме припада (динарски тип), окрива културолошке утицаје других народа, али и испољава уникатну специфичност својствену крају коме припада (Томић 2014). Иако је стилизована и стандардизована, народна ношња је на пригодним свечаностима најчешћа данашња појавна форма народног костима, која као таква буди и осећања припадности. Куриозитет ужичког краја је тенденција чувања и представљања јавности изворних аутентичних, неретко оригиналних одевних костима (музеји, галерије, удружења грађана, културно-уметничка друштва), што младима оставља могућност за бољу упоредну анализу, те уочавање сличности и откривање специфичности народне ношње завичаја у односу на друге и другачије. Као такав – сложен, вишезначан, слојевит појам, *народна ношња ужичког краја* представља значајан дидактички ресурс у образовању и васпитању младих у правцу идентитетске самоспознаје.

Методолошки аспект истраживања

Полазећи од налаза ових, али и бројних других истраживања оријентисаних на утицај глобализације на образовање и културу (Бојовић 2017; Ђорђевић 2009; Kalanj 2001; Katunarić 1998;

Милисављевић 2014; Čičkarić 2011), вредносну оријентацију младих (Војовић, Vasilijević i dr. 2015; Војовић, Vasilijević i dr. 2022), али и студију о важности правилног неговања националног идентитета (Василијевић, Семиз и др. 2021; Василијевић, Миленовић и др. 2022; Василијевић 2023; Семиз, Василијевић и др. 2022; Судзиловски, Бојовић и др. 2023; Тромошљанин 2008; Castells 2002; Vuković, Čalasan 2011), сматрали смо интересантним истражити да ли млади схватају важност познавања народне ношње свога краја. На основу проблема истраживања, опредељен је и *циљ истраживања*: утврдити како млади перципирају народну ношњу ужичког краја. У складу са циљем, дефинисали смо *задатке истраживања*: (1) испитати да ли млади познају изглед народне ношње ужичког краја; (2) утврдити ставове младих о важности познавања локалне народне ношње; (3) испитати спремност средњошколаца за проширивање сазнања о изгледу, пореклу и значењу народне ношње ужичког краја; (4) идентификовати њихову преференцију промотера културе ужичког краја; (5) установити статистички значајне разлике у ставовима младих (задатак 1, 2, 3 и 4) у односу на варијабле истраживања: припадност школе научном пољу (природно-математичко, друштвено-хуманистичко поље), пол, школски успех ученика и похађање фолклорних секција.

У години када је је Град Ужице понео титулу националне престонице културе (2024), где је програмски фокус на интра, интер и мултикултурним вредностима сагледаним кроз јединствену вишесмерну идентитетску матрицу, засновану на стваралачкој синтези традиционалног и савременог, истраживачку пажњу усмерили смо на младе, кључне носиоце и промотере локалног идентитетског кода. Из тог разлога узорак је намеран, стратификован и чини га 450 ученика средњих школа Града Ужица узраста од 17 до 19 година старости.

Примењена је дескриптивна метода и техника анкетирања. Независне варијабле истраживања крећу се у дискурсу приписивог, етничког, културног и друштвеног идентитета: припадност школе научном пољу, пол, успех ученика, учешће у раду фолклорних друштава. Добијени подаци обрађени су применом СПС софтверског пакета, а статистичка значајност је проверавана израчунавањем Хи-квадрата на нивоу 0,01 и 0,05 значајности.

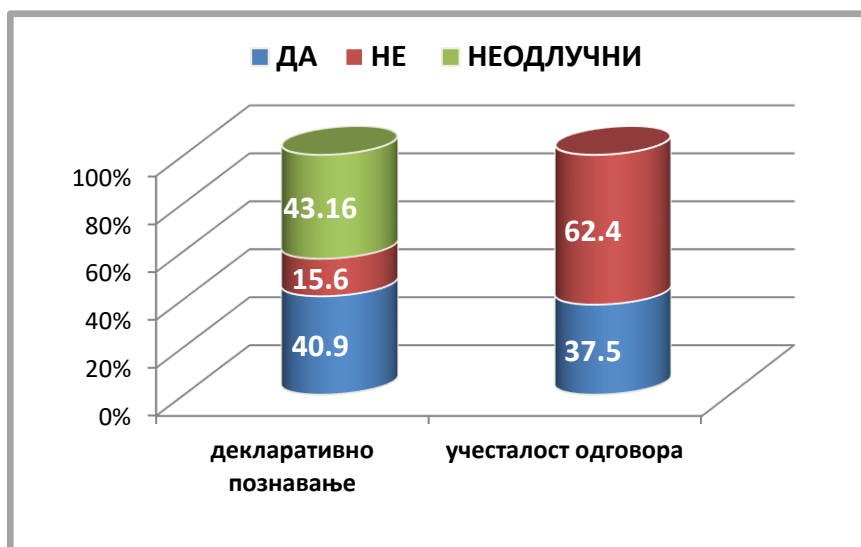
Истраживање је интегрални део већег истраживања фокусираног на утицај глобализације на васпитање, и на важност стратешког приступа у неговању националног идентитета деце и младих.

Интерпретација резултата истраживања

(а) Познавање изгледа локалне народне ношње

Први истраживачки задатак односи се на испитивање ученика четвртих разреда средњих школа о томе да ли познају изглед народне ношње ужичког краја. Занимало нас је како се млади деклеративно изјашњавају по овом питању (самопроцена), али и да ли су њихови одговори формалног или суштинског карактера. Два ајтема чине први истраживачки задатак: (1) *Да ли знаш како изгледа народна ношња ужичког краја?* (2) *Опиши женску и мушку народну ношњу ужичког краја.*

Квантитативна анализа је показала да се свега две петине испитаних или 40,9% изјашњава позитивно по овом питању, односно мисли да зна како изгледа народна ношња ужичког краја, те да је приближан проценат неодлучних (43,6%) и да нешто испод једне петине (15,6%) средњошколаца не зна како изгледа народна ношња ужичког краја.

Графикон 1. Познавање изгледа народне ношње ужичког краја – перцепција младих

Корекција добијених налаза у негативном смеру добијена приликом анализе учесталости одговора ученика који дају некакав опис мушке и женске народне ношње ужичког краја је (37,5%). Испоставило се да уместо једне петине, чак две трећине ученика (62,4%) не даје дескрипцију захтеваног описа. Дакле, формално гледано три петине испитаних не зна како изгледа народна ношња ужичког краја.

Уследила је квалитативна анализа добијених одговора. Свега 0,89% испитаних или 4 средњошколца релативно успешно описује мушку и женску народну ношњу ужичког краја, указујући на неке њене специфичности, док њих 2% или деветоро уме да опише бар једну мушку или женску ННУК (у наставку рада ће се користити скраћеница ННУК за народну ношњу ужичког краја).

Међутим, нико од испитаника не наводи да постоји старија и новија варијанта летње и зимске народне ношње ужичког краја, што значи и да не познају разлоге њене трансформације условљене измењеним историјским, друштвено-политичким и културолошким контекстом. Налаз изненађује, будући да су средњошколци имали прилику да оригиналну ННУК, поред честих сценских приказа виде и приликом организованих посета градском музеју, галерији, етно-селу на отвореном у Сирогојну итд. Овим се апострофира одговорност просветних и туристичких радника, кустоса музеја, културно-уметничких друштава у домену назначене теме.

Слика 1. Народна ношња ужичког краја
(новија, старија зимска и летња)

Евидентно је да су средњошколци остали ускраћени за ова сазнања, што последично подразумева неразумевање функције, трансформације, симболике, вишезначности народне ношње краја из кога потичу, а тиме и замагљивања геоисторијске идентитетске матрице. Добијени налази могу се појаснити и резултатима истраживања која указују на доминацију народне ношње шумадијског типа као репрезента националне народне ношње у уџбеницима првог циклуса образовања. Тачније, показало се да изостаје дидактичка апаратура уџбеника која усмерава ученике на анализу изгледа и специфичности разноврсних народних ношњи Србије (Василијевић и Судзиловски, 2024). Слична тенденција се уочава и у старијим разредима основне и средње школе.

Табела 1. *Повезаност независних варијабли истраживања и познавања народне ношње ужичког краја од стране испитаника*

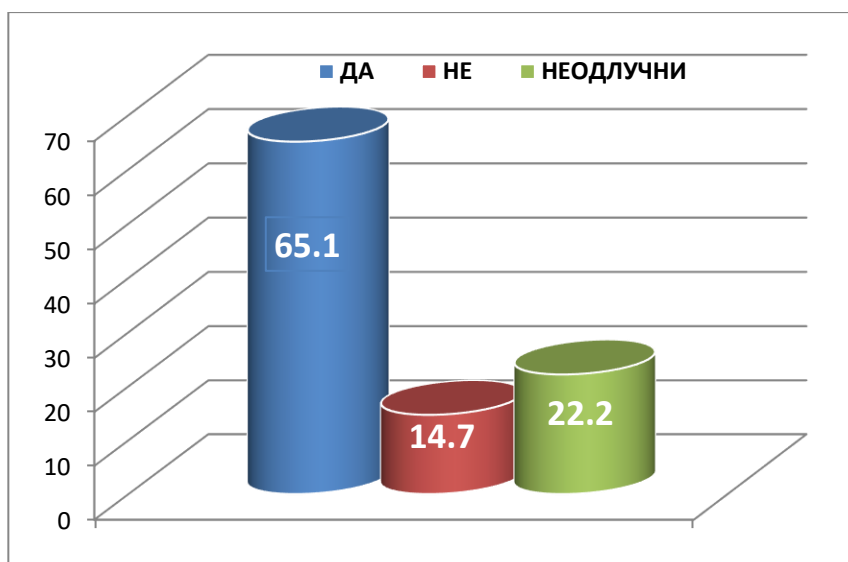
Процењује да познаје изглед локалне народне ношње /независне варијабле		Позитивне тврдње		Негативне тврдње		Нео-длучни	Статистички показатељи
		f	%	f	%	f	
Научно поље	природно-математичко	114		58		121	$\chi^2=11,494$ df=2 p=0,003
			38,91		19,79	41,30	
	друштвено-хуманистичко	70		12		75	
			44,58		7,64	47,77	
Пол	мушки	88		46		72	$\chi^2=24,201$ df=4 p=0,000
			42,72		22,33	34,95	
	женски	96		23		124	
			39,51		9,46	51,03	
Фолкорна секција	похађа	75		83			$\chi^2=31,330$ df=2 p=0,000
			22,57		23,30	54,13	
	не похађа	206		86			
			40,74		18,52	40,74	
Опис локалне народне ношње – независне варијабле		Дат опис		Изостаје опис		Статистички показатељи	
		f	%	f	%		
Фолкорна секција	похађа	83		75		$\chi^2=24,430$ df=2 p=0,000	
			52,53		47,47		
	не похађа	86		206			
			29,45		70,55		

Ученици који похађају средње школе друштвено-хуманистичког усмерења боље процењују властиту упознатост изгледа ННУК краја у односу на вршњаке природно-математичке струке. Међутим, та разлика није потврђена приликом утврђивања фреквентности

одговора који се односе на опис ННУК. Занимљиво је да се дечаки чешће него девојчице изјашњавају да не познају ННУК, док су девојчице неодлучније, несигурније по овом питању. Похађање фолклорне секције определило је бољу самопроцену испитаника о упознатости ННУК и утицало на већу бројност одговора којим се описује изглед мушке и женске ННУК.

(б) Важност познавања народне ношње ужичког краја – перцепција средњошколаца

Квантитативна анализа ставова и мишљења ужичких средњошколаца о важности познавања ННУК је показала да преовлађује позитивно мишљење. Нешто изнад три петине младих или 65,1% сматра да је важно познавати народну ношњу свога краја, једна петина (20,2%) је неодлучна, а свега 14,7% има негативно мишљење о овом питању.

Графикон 2. *Важност познавања локалне народне ношње – перцепција младих*

Квалитативна анализа одговора отвореног типа је показала да млади важност познавања ННУК доводе у везу на првом месту са културом (23,89%), потом традицијом (18,75%), образовањем (8,04%),

историјом (7,14%), пореклом (6,92%) и обичајима (6,69%). Познавање ННУК корелира са важношћу поштовања, очувања и неговања културног наслеђа (4,69%), промоцијом специфичности ННУК (4,49%), упознавањем особености родног краја (4,02%); такође, важност познавања ННУК испитаници доживљавају и као национално питање (3,35%), важно за будуће генерације (3,35%), којим се промовишу добре традиционалне вредности (1,34%) и лепота уметности (1,34%).

Негативан однос према важности познавања ННУК у већини случајева није био пропраћен појашњењем. Спорадични одговори нису статистички значајни, јер нису фреквентни. Наводимо их: „Није актуелна, не носи се данас”, „Кога занима нека се информише”; „Одело не чини човека”, „Нико о томе не прича!”, „Губљење времена”, „Није потребно за живот”, „Не планирам да живим у овом граду”, „То није мерило вредности”...

Варијабле припадност научном пољу и похађање фолклорних секција нису утицале на овај сегмент истраживања. Идентификоване су разлике у перцепцији важности познавања ННУК између дечака и девојчица, као и код ученика различитог школског успеха оствареног на полугодишту четвртог разреда средње школе.

Табела 2. *Статистички значајна повезаност варијабле пол и процене важности познавања народне ношње ужичког од стране испитаника*

Процењује важност познавања локалне народне ношње / независне варијабле		Позитивне тврдње		Негативне тврдње		Неодлучни		Статистички показатељи
		f	%	f	%	f	%	
Пол	мушки	108		47		51		$\chi^2=30,717$ df=4 p=0,000
	женски	184	51,43	19	22,81	40	24,76	
			75,72		7,82		16,46	

Девојчице више него дечаки перципирају важност познавања ННУК. Из података датих у Табели 2 запажа се да средњошколци мушког пола чине већину неопредељених.

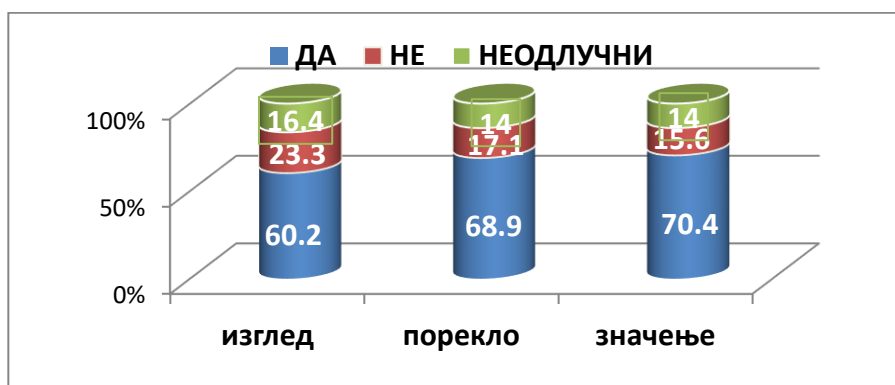
Табела 3. Повезаност варијабле успех и процене важности познавања народне ношње ужичког краја од стране испитаника

Процењује важност познавања народне ношње /независне варијабле		Дато појашњење		Одсуство појашњења		Статистички показатељи
		f	%	f	%	
Школски успех	неоцењен	8	57,14	6	42,86	$\chi^2=23,867$ df=10 p=0,008
	недовољан	15	51,72	14	48,28	
	довољан	1	100	0	0	
	добар	13	36,11	23	63,88	
	врлодобар	122	63,21	71	26,79	
	одличан	131	74,01	46	25,99	

Запажено је и статистички је потврђено на нивоу 0,001 значајности да на првом месту одлични (74,01%), а потом и врлодобри ученици (63,21%) дају појашњење важности познавања ННУК, што се не може тврдити и за добре ученике који углавном – две трећине или 63,88%, нису давали никаква појашњења. Претходно наведени резултат оставља простор за примену различитих подстицајних васпитно-образовних механизма будући да нису заузели негативан став. Око половине неизјашњених је било неоцењено (42,86%) или пак имало недовољну оцену на полугодишту четвртог разреда (48,28%).

(в) *Спремност средњошколаца за проширивање сазнања о изгледу, пореклу и значењу народне ношње ужичког краја*

Занимљиво је да додатна сазнања о изгледу ННУК жели да стекне три петине испитаних (60,2%), што је мање у односу на проценат оних који перципирају важност познавања ННУК (65,1%). Претпоставка је да су ученици уверени да у потпуности знају како она изгледа, те да нема потребе да се додатно информишу. Ипак, може се устврдити да су добијени налази афирмативни, будући да се претходно око две петине ученика изјаснило да познаје изглед ужичке народне ношње.

Графикон 3. Спремност младих за проширивање сазнања о изгледу, пореклу и значењу народне ношње ужичког краја

Табела 4. Повезаност независних варијабли истраживања и спремности младих за проширивање сазнања о изгледу народне ношње ужичког

Спремност за додатна сазнања о изгледу локалне народне ношње – независне варијабле		Позитивне тврдње		Негативне тврдње		Неодлучни		Статистички показатељи
		f	%	f	%	f	%	
Научно поље	природно-математичко	163	55,63	72	24,57	58	19,80	$\chi^2=9,226$ df=2 p=0,010
	друштвено-хуманистичко	108	68,79	33	21,02	16	10,19	
Пол	мушки	84	40,77	72	34,95	50	24,27	$\chi^2=60,216$ df=4 p=0,000
	женски	186	76,54	33	13,58	24	9,87	
Школски успех	неоцењен	5	38,46	4	30,77	4	30,77	$\chi^2=37,535$ df=10 p=0,000
	недовољан	7	17,95	14	35,90	18	46,15	
	довољан	0	0	0	0	1	100	
	добар	15	41,67	12	33,33	9	25	
	врлодобар	119	64,67	44	23,91	21	11,41	
	одличан	125	70,62	31	17,51	21	11,86	
Фолкорна секција	похађа	109	68,99	32	20,25	50	31,64	$\chi^2=8,882$ df=2 p=0,012
	не похађа	162	55,48	73	25,00	57	19,52	

Анализа резултата је показала да ученици који похађају школе друштвено-хуманистичког опредељења испољавају већу спремност за упознавање изгледа ННУК, да имају мање негативних ставова и да су одлучнији у исказивању својих уверења у односу на ученике који припадају школама природно-математичког усмерења.

Пошто третирани појам припада друштвено-хуманистичком научном пољу, добијени налази су логични и у складу са очекивањима. Чак једна петина ученика природно-математичког смера (19,80%) не опредељује се у оквиру овог ајтема, што отвара могућност и другачијег мишљења. Девојчице су и даље отвореније за нова сазнања о изгледу ННУК, мање имају негативних одговора и мање су неодлучне у односу на дечаке.

Занимљиво је да спремност за нова сазнања о изгледу ННУК више показују ученици који су похађали неку од фолклорних секција. Они имају мање негативних ставова, али се запажа да је и међу њима велики проценат (близу једне трећине) оних који су неопредељени. И овде остаје претпоставка да су ови ученици уверени да познају изглед ННУК. Остаје препорука фолклорним друштвима да се више посвете овом питању.

Било је и очекивано да ће потребу за додатним сазнањима о изгледу ННУК на првом месту доминантно исказати одлични (70,62%), затим врлодобри (64,67%) и добри ученици (41,67%). Бољи школски успех опредељује и веће интересовање за додатним сазнањима о изгледу ННУК.

Међутим, скоро две петине неоцењених (38,46%) и близу једне петине недовољних (17,95%) желе више да сазнају о изгледу мушке и женске ННУК. Иако је највише негативних ставова забележено код недовољних ученика (33,33%), евидентно је да остале две трећине испитаних већ јесу или могу бити заинтересовани за ову тему.

Порекло ННУК занима између три и четири петине испитаних (68,9%), нешто испод једне петине су незаинтересовани (17,1%) и неодлучни (14%).

Табела 5. Повезаност независних варијабли истраживања
(научно поље и пол) и спремности средњошколаца за проширивање
сазнања о пореклу народне ношње ужичког краја

Спремност за додатна сазнања о пореклу локалне народне ношње – независне варијабле		Позитивне тврдње		Негативне тврдње		Неодлу- чни		Стати- стички показа- тељи
		f	%	f	%	f	%	
Научно поље	природно- математи- чко	185	63,14	60	20,48	48	16,38	$\chi^2=12,996$ df=2 p=0,002
	друштве- нохумани- стичко	108	68,79	33	21,02	16	10,19	
Пол	мушки	112	54,37	52	25,24	42	14,33	$\chi^2=37,550$ df=4 p=0,000
	женски	197	81,07	25	10,29	21	8,64	
Школски успех	неоцењен	7	53,85	2	15,38	4	30,77	$\chi^2=18,733$ df=10 p=0,004
	недовољан	14	48,27	6	20,69	9	31,03	
	довољан	1	100	0	0	0	0	
	добар	21	58,33	9	25,00	6	20,69	
	врлодобар	132	68,04	37	19,07	25	12,88	
	одличан	135	76,27	23	12,99	19	10,73	

Утицај независних варијабли *научно поље*, *пол* и *школски успех* поново су релевантни. Ученици друштвено-хуманистичког усмерења изражавају већу спремност да науче нешто ново о пореклу ЛНН и мање се двоуме по овом питању у односу на вршњаке природно-математичког усмерења. Чак четири петине (81,07%) девојчица жели да сазна нешто више о пореклу ННУК, док је заинтересованих дечака тек нешто изнад једне половине (54,37%). Добијени су слични налази као у претходном сегменту истраживања, с тим што се варијабла *похађање фолклорне секције* показала као статистички безначајна, те није утицала на резултате овог дела истраживања.

Варијабла *школски успех* утицала је на резултате и у овом сегменту истраживања. Потребу за додатним сазнањима о пореклу ННУК приоритетно су показали најбољи ученици (72,27%), затим врлодобри (68,04%) и ученици са добрим успехом (58,33%). Близу

половине неоцењених (53,85%) и недовољних (48,27%), такође показују заинтересованост за порекло ННУК, што је интересантан статистички показатељ. Највише неодређених је у категорији недовољних (31,03%) и неоцењених (30,77%). Нова сазнања о значењу ННУК интересују између три и четири петине испитаних (70,4%), док је незаинтересованих (15,6%) и неодлучних (14%) нешто испод једне петине. Евидентно је да су успешнији ученици више од осталих заинтересовани да прошире сазнања о ННУК, што је и очекивано, пошто је интризична мотивација својствена успешним ученицима; они увек желе да науче више и боље. Међутим, заинтересованост других, мање успешних ученика, за назначену тему је битан налаз. Овим се потврђује и важност афирмисања тема из области завичајне историје и географије програма другог циклуса образовања, уз посебно уважавање принципа примерености знања узрасту ученика, поступности и систематичности.

Табела 6. Повезаност независних варијабли истраживања (научно поље, пол и школски успех) и спремности средњошколаца за проширивање сазнања о значењу народне ношње ужичког краја

Спремност за додатна сазнања о значењу локалне народне ношње/ независне варијабле		Позитивне тврдње		Негативне тврдње		Неодлучни		Статистички показатељи
		f	%	f	%	f	%	
Научно поље	природно-математичко	192	65,53	52	17,75	49	16,72	$\chi^2=9,924$ df=2 p=0,007
	друштвено-хуманистичко	125	79,62	18	11,46	14	8,92	
Пол	мушки	112	54,37	49	23,79	45	21,84	$\chi^2=47,306$ df=4 p=0,000
	женски	204	83,95	21	8,64	18	7,41	
Школски успех	неоцењен	8	61,53	0	0	5	38,46	$\chi^2=31,907$ df=10 p=0,000
	недовољан	13	44,82	8	27,59	8	27,59	
	довољан	1	100	0	0	0	0	
	добар	19	52,78	9	25,00	8	22,22	
	врлодобар	134	69,07	35	18,04	25	12,89	
	одличан	142	80,23	18	10,17	17	9,60	

И у овом делу истраживања варијабле *научно поље, пол и школски успех* су се показале статистички значајне на високом нивоу значајности. Резултати су у сагласју са добијеним налазима везаним за већу заинтересованост ученика друштвено-хуманистичког поља како за изглед, порекло, тако и за значење ННУК. С тим што је разлика у овом случају израженија у корист ученика друштвено-хуманистичког опредељења. Иста правилност уочена је код варијабле *пол* – девојчице су више у односу на дечаке заинтересоване за нова сазнања о пореклу ННУК. Нешто изнад четири петине девојчица жели да више сазна о значењу ННУК, док је дечака који се исто изјашњавају, нешто изнад једне половине испитаних (53,37%). Запажа се и да су дечаки неодлучнији у изношењу ставова по овом питању у односу на девојчице (М–21,84%, Ж–7,41%).

Поново је потврђено да са школским успехом расте и потреба ученика за новим сазнањима, с том разликом што код свих доминира позитиван однос ка спознаји значења народне ношње ужичког краја. Четири петине или 80,23% одличних ученика је заинтересовано за разумевање значења ННУК. Исту заинтересованост са њима дели и између три и четири петине (69,07%) врлодобрих и нешто изнад половине добрих (52,78%). Занимљиво је да две трећине неоцењених ученика или 61,53% жели више информација о значењу ННУК. Највише негативних ставова забележено је у групи недовољних ученика (27,59%), потом добрих (25%), док су најнеодлучнији неоцењени (38,46%) и недовољни ученици (27,59%).

(г) *Идентификација преференције промотера културе
ужичког краја – перцепција средњошколаца*

У циљу идентификације преференције промотера културе ужичког краја испитаници су имали задатак да рангирају по важности понуђене одговоре. На питање: *Ко је задужен за промоцију културе ужичког краја?* средњошколци недвосмислено, на првом месту, издвајају културне установе града. Другу позицију заузима школа, док треће место деле родитељи и локалне власти, затим следе медији, па удружења грађана, а на последњу ранг позицију постављају индивидуалну, самосталну личносну преференцију. Млади јасно рангирају промотере културе ужичког краја. Назначена перспектива је важна јер представља, њихово мерило снаге релевантних фактора одговорних за асимиловање (г)локализацијских садржаја, те даје

смернице за ефикасније и ефективније деловање на пољу идентитетске самоспознаје младих.

Табела 7. *Промотери културе ужичког краја – перцепција младих*

Промотери културе ужичког краја	Аритметичка средина (М)	Стандардна девијација (sd)	Ранг
Културне установе	2,30	1,753	1
Школе	3,76	1,844	2
Локалне власти	4,12	1,827	3
Родитељи	4,12	2,219	3
Медији	4,24	1,898	4
Удружења грађана	4,75	1,717	5
Самостално	5,52	1,985	6

Резултати нашег истраживања се могу довести у везу са истраживањима која указују на пораст конфузије идентитета младих, посебно у незападним културама (Arnett 2002; Berry 1998; Segall et al. 1998). Налази показују да је знање средњошколаца о народној ННУК више декларативне природе, него суштинске, и да се налази у сфери пуког препознавања, да средњошколци не уочавају специфичност ношње ужичког краја. Ипак већина испитаних сматра да је важно познавати ННУК, желе више да сазнају о значењу, потом пореклу и изгледу народне ношње свога краја. Разумеју њен значај за општу, националну и регионалну културу, традицију, историју, образовање; доводе је у везу са пореклом, локалном специфичношћу и изузетношћу; истичу њену важност за очување, неговање и поштовање културног наслеђа; препознају је као важно национално питање како у садашњости, тако и у будућности; истичу важност неговања традиционалних вредности. Добијени налази су у сагласју са исходима сличних релеватних истраживања о перцепцији културног наслеђа Србије (Antoniјевић, Rašić i dr. 2020).

Закључна разматрања

Млади имају значајну улогу у процесима глобализације, с једне стране, поседују одређени степен зрелости и самосталности, а с друге стране, спремни су да прихвате новине и прошире стечена искуства.

Међу њима су појединци и групе који се са лакоћом прилагођавају иновацијама (Ritzer, Zeynep 2010). Када је реч о националном идентитету, део младих има конфузију идентитета као последицу комбиновања сопственог локалног идентитета са идентитетом глобалне културе. Пријемчивост младих људи према свему што је ново, „ин” и „у тренду” води ка генерацијском јазу и увек инволвира два односа: однос према традицији и однос према модерности. С обзиром на то да немају завидно претходно животно искуство, млади се често суочавају са ризиком нарушавања самоспознаје идентитета који настаје услед интензивних друштвених промена. Управо из тих разлога, однос према традицији и културолошка идентитетска самоспознаја младих (средњошколаца узраста 17–19 година) у средишту је нашег истраживања. Реч је о егземпларном садржају конкретизованом на примеру познавања народне ношње ужичког краја, који пројектује однос младих према будућности, властитом идентитету, општим, универзалним, али и долазећим вредностима. С једне стране, ишчитавање изгледа, порекла и значења ужичке народне ношње је условљено познавањем историјско-културног контекста бивствовања становништва на просторима Старог Влаха (Василијевић 2023; Ристић 1963). С друге стране, учење о ННУК и њеним специфичностима омогућује боље, потпуније разумевање традиције, културе, социо-односа, геоприпадности и опредељује суштинско разумевање идентитетског кода. Откривајући вишезначност народне ношње ужичког краја, млади ће разумети порекло становништва ужичког краја, миграције, културолошке утицаје, етничке дискрепанце, откриће разлике у одевању припадника различитих друштвених слојева; разумеће у чему је специфичност народне ношње ужичког краја, као и какве се поруке могу слати избором и начином ношења одевних предмета. Предикција разумевања богатства, разноликости и вишезначја српске народне ношње у целини јесте поимање (г)локалног идентитетског обележја. У супротном, однос према националном и (г)локалном креће се искључиво у сфери декларативне самоспознаје, која је као таква неутемељена, подложна спољним утицајима, укључујући и глобалистичке утицаје.

Млади, гледано у целини, имају потребу за припадношћу, њихова идентитетска самоспознаја креће се у зони конфузије и збуњености – од погрешне самопроцене до жеље да се више сазна. Не може се занемарити и проценат младих који не виде никакву важност у спознаји (г)локалног идентитета. Они ће се највероватније с лакоћом инфилтрирати у друге и другачије глобално пожељне идентитете.

На примеру познавања народне ношње ужичког краја индиректно је испитана и идентитетска матрица младих Златиборског округа. Будући да већина младих средњошколаца питање познавања ННУК виде као важно идентитетско питање, ово истраживање треба разумети као егземплар сличних истраживања везаних за питања глокализације и глобализације. Млади нису одговорни за добијене налазе, напротив – они показују спремност да више науче, спознају. Одговорност треба тражити како на локалном нивоу применом индуктивних механизма (појединац – институције – локална самоуправа), тако и на државном нивоу дедуктивним приступом (национална стратегија – сарадња министарстава културе и просвете – институције), поштујући принципе транспарентности, отворености, развојности и међусобне умрежености. Дакле, реч је о широком системском питању за које се не може искључиво и изоловано заложити појединац или конкретна установа или пак географска регија.

Ранија истраживања су већ потврдила да промовисање универзалних (међу којима су и „европске“) вредности, млади углавном виде као обезвређивање националних идентитета. Наши налази показују да млади слабо познају ННУК, али истовремено указују на жељу средњошколаца за новим сазнањима. Важно је подизати свест код младих о назначеној теми јер је раскорак између затеченог и жељеног стања велики. Непредузимање правовремених и опсежних системских мера на локалном и ширем плану резултираће обезвређивањем и разобличавањем националних и глокализацијских вредности младих који хрле ка двокултурним или задатим униполарним идентитетима. С тим увези, будућа истраживања треба усмерити на испитивање идентификације и разумевања вишезначја српске народне ношње како младих, посебно будућих учитеља и васпитача – кључних креатора вредносне идентитетске матрице на раном узрасту, те доприноса факултета просветне оријентације назначеном питању.

Цитирана литература

Бојовић, Жана и Данијела Судзиловски. „Ставови студената учитељског факултета о појму и утицају глобализације на васпитање.” у: Владимир Милисављевић (ур.), *Наука и глобализација (Зборник радова са научног скупа)*, Књига 8, Том 2/2, Пале: Филозофски факултет, Универзитет Источно Сарајево, 2014: 1043–1055.

Бојовић, Жана. „Културни идентитет младих под утицајем глобализације.” у: Урош Шуваковић, Оливера Марковић-Савић, Владимир Чоловић (ур). *Глобализација*

- и глокализација (Међународни тематски зборник), Косовска Митровица: Филозофски факултет, Београд: Српско социолошко друштво и Институт за политичке студије, 2017: 101–113.
- Бјеладиновић, Јасна. „Сеоске ношње и њихова типолошка класификација.” *Гласник Етнографског музеја у Београду*, књ. 44 (1980): 75–97.
- Василијевић, Данијела. *Ера са овога свијета*. Ужице: Удружење грађана „Ера”, 2023.
- Василијевић, Данијела. „Национални идентитет у образовању.” у: Далиборка Поповић (ур.), *Улога васпитања и образовања у очувању националног идентитета*. Лепосавић: Учитељски факултет, 2023: 59–81.
- Василијевић, Данијела и Хаџи Живорад Миленовић, Бранка Аџић. „Национални идентитет у уџбеницима енглеског као страног језика у старијим разредима основне школе.” *Узданица*, књ. 20, св. 2 (2022): 181–196.
- Василијевић, Данијела и Марина Семиз, Бранка Аџић. „Национални идентитет у уџбеницима енглеског као страног језика.” *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, књ. 51, св. 3 (2021): 35–53.
- Василијевић, Данијела и Марина Семиз, Жана Бојовић. „Национални идентитет у уџбеницима о природи и друштву.” *Иновације у настави*, књ. 34, св. 2 (2021): 27–43.
- Василијевић, Данијела и Данијела Судзиловски. „Глобализација и национални идентитет – перцепција младих.” у: Урош Шуваковић, Оливера Марковић-Савић (ур.). *Глобализација и глокализација (Међународни тематски зборник)*. Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Српско социолошко друштво и Институт за политичке студије у Београду, 2017: 121–136.
- Василијевић, Данијела и Данијела Судзиловски. „Српска народна ношња у уџбеницима првог циклуса образовања.” *Баштина*, књ. 34, св. 63 (2024): 435–450.
- Владимир Милисављевић (ур.). *Наука и глобализација, Зборник радова са научног скупа*. Пале: Филозофски факултет, 2014.
- Јовановић, Милка. „Народна ношња у Србији у XIX веку.” *Српски етнографски зборник*, књ. ХСП (1979): 1–245.
- Јовановић, Милка. „Грађанска ношња у XIX веку.” *Гласник Етнографског музеја у Београду*, књ. 44 (1980): 99–117.
- Мимица, Аљоша и Марија Богдановић. *Социолошки речник*. Београд: Завод за уџбенике, 2002.
- Ристић, Милован. *Стари Влах*. Београд: НИП „Туристичка штампа”, 1963.
- Василијевић, Данијела. *Ера са овога свијета*. Ужице: Удружење грађана „Ера”, 2023.
- Семиз, Марина и Данијела Василијевић, Жана Бојовић. „Израженост и структура националног идентитета студената Педагошког факултета у Ужицу мерени Наит скалом.” *Социолошки преглед*, књ. 56, св.1 (2022): 54–89.
- Судзиловски, Данијела и Жана Бојовић, Данијела Василијевић. „Народна музичка традиција у уџбеницима музичке културе за старије разреде основне школе.” у: Далиборка Поповић (ур.). *Улога васпитања и образовања у очувању националног идентитета*. Лепосавић: Учитељски факултет, 2023: 285–298.
- Томић, Снежана. *Народна ношња Златибора*. Сирогојно: Музеј на отвореном „Старо село”, 2014.

- Antonijević, Dragana i Miloš Rašić, Ana Grubišić Banić. „Šta mladi u Srbiji i dijaspori ne(znaju) o nematerijalnom kulturnom nasleđu Srbije?” *Etnoantropološki problemi*. Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, knj.15, sv. 4 (2020): 1037–1058.
- Arnett, Jeffrey Jensen. “The Psychology of Globalization.” *Amerikan Psychology logist*, Vol. 57, No.10 (2002): 774–783.
- Berry, John. “Ethnic identity in plural societies.” in: Martha Bernal, George Knight (Eds.). *Ethnic identity: Formation and transmission among Hispanics and other minorities*. New York: State University of New York Press, 1993: 271–296.
- Berry, John. “Immigration, acculturation, and adaptation.” *International Journal of Applied Psychology*, Vol. 46 (1997): 5–34.
- Berry, John. “Acculturative stress.” in: Pamela Balls Organista, Kevin, Chun and Gerardo Marin (Eds.). *Readings in ethnic psychology*. NewYork: Routledge, (1998): 117–122.
- Bojović, Žana i Danijela Vasiljević, Danijela Sudžilovski. “Values and Value Orientations of Students, Future Primary School Teachers and Preschool Teachers.” *Croatian Journal of Education*, Vol. 17, No 4 (2015): 11–35. DOI: 10.15516/cje.v17i0.1339.
- Bojović, Zana i Danijela Vasiljević, Danijela Sudžilovski. „Realistic Positioning of Teachers' Values/Realno pozicioniranje vrijednosnih opredjeljenja učitelja.” *Croatian Journal of Education – Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, knj. 24, sv.1 (2022): 9–36.
- Vuković Čalasan, Danijela. *Nacionalni identitet i globalizacija*. Beograd: Udruženje za političke nauke Srbije i Čigoja štampa u saradnji sa Fakultetom političkih nauka, 2011.
- Đorđević Jovan. „Proces globalizacije i kreativnost.” u: Grozdanka Gojkov, Aleksandar Stojanović (ur.). *Daroviti u procesu globalizacije (Zbornik 16)*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov”, Universitatea de Vest „Aurel Vlaicu”, Arad, Romania, 2009: 160–173.
- Exeler, Adolf. “Katechese und Pädagogik: Das Problem der Einheit von Glaubenserfahrung und Menschsein.” *Concūium*, 6 (1970): 162–166.
- Ilišin, Vlasta. *Mladi na margini društva i politike*. Zagreb: Alinea, 1999.
- Ilišin, Vlasta i Dejana Bouillet, Anja Gvozdanović, Dunja Potočnik. *Mladi u vremenu krize/Youth in the Time of Crisis*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu/ Friedrich Ebert Stiftung, 2013.
- Kalanj, Rade. *Tri stajališta o globalizaciji*. Zagreb: Ekonomski institut, 2001.
- Katunarić, Vjeran. „Sociokulturni kapital budućnosti: neoklasični i drugi pristupi.” u: Matko Meštrović, Aleksandar Štulhofer (ur.). *Sociokulturni kapital i tranzicija u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo, 1998: 205–231.
- Korenčić Kampl, Konstanca i Anđelka Šajković. „Stavovi prema globalizaciji: primjer studenata Veterinarskog i Šumarskog fakulteta u Zagrebu.” *Društvena istraživanja*, god. 11, br. 2-3 (2002): 453–468.
- Liebkind, Karmela. *Minority Identity and Identifikation Processes: A Social Psychological Study*. Helsinki: Commentationes Scientiarum Fennica, 1984.
- Lončar, Jelena. „Globalizacija. Pojam, nastanak i trendovi razvoja.” *Geoadria*, knj.10, sv. 1 (2005): 91–104.

- Mihailović, Srećko. „Oduzimanje budućnosti – omladina Srbije u vodama tranzicije.” u: Srećko Mihailović (ur.), *Mladi zagubljeni u tranziciji*. Beograd: Centar za proučavanje alternative, 2004: 17–39.
- Mitrović, Ljubiša. *Globalizacija i Balkan*. Niš: Centar za balkanske studije, 2002.
- Rihtman Auguštin, Dunja. „Istraživanje folklor i kulturna praksa.” *Narodna umjetnost*, Vol.16, No.1 (1979): 9–19.
- Ritzer, George and Atalay Zeynep. *Global Readings in Globalization, Key Concept and Major Debates*. Wiley-Blackwell: John Wiley & Sons, 2010.
- Roberts, Ken. “Change and continuity in youth transitions in Eastern Europe: Lessons for Western sociology.” *The Sociological Review*, Vol. 51, No. 4 (2003): 484–499.
- Rodin, Davor. “Globalizam: nastavnik moderne ili paradigma?” *Politička misao*, knj. 36, sv. 1 (1999): 83–100.
- Segall, Marshall and Walter Lonner, John Berry. “Cross-cultural psychology as a scholarly discipline: On the flowering of culture in behavioral research.” *American Psychologist*, 53 (1998): 1101–1110.
- Tomanović, Smiljka i Dragan Stanojević, Isidora Jarić, Dušan Mojić, Slađana Labaš Dragišić, Milana Ljubičić, Ivana Živadinović. *Mladi – naša sadašnjost*. Beograd: Istraživanje socijalnih biografija mladih u Srbiji, Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu, 2012.
- Tramošljanin, Boro. „Nacija, nacionalizam i nacionalni identitet.” *Sociolog*, br. 3 (2010): 283–301.
- Turek, Franjo. *Globalizacija i globalna sigurnost*. Varaždin: Hrvatska udruga za međunarodne studije, 1999.
- Castells, Manuel. *Moć identiteta*. Zagreb: Golden marketing, 2002.
- Featherstone, Mike and Scott Lash, Roland Robertson. *Global Modernities*. London: Sage, 1995.
- Held, David and Anthony McGrew. *The Global Transformations Reader (An Introduction to the Globalization Debate)*. Cambridge: Polity, 2020.
- Huntington, Samuel. *Who are We? The Challenges to America's National Identity*. New York: Simon & Schuster, 2004.
- Ule, Mirjana Nastran i Tanja Rener, Metka Mencin Čeplak, Blanka Tivadar. *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za mladino/Šentilj: Založba Aristej, 2020.
- Čičkarić, Lilijana. *Globalne promene – lokalne interpretacije: Identitet mladih u rizičnom društvu*. Beograd: Institut društvenih nauka, 2011.

Danijela N. Vasiljević

Žana P. Bojović

TRADITIONAL COSTUME OF THE UŽICE REGION – IDENTITY SELF-AWARENESS OF THE YOUNG

Summary

Upon the basis of previously conducted research on the national identity and value orientation of young people, the research problem is approached from the pedagogical aspect: whether and how young people from Užice perceive the importance of identity self-knowledge, that is, whether they understand the importance of knowing the local folk costume. Since the city of Užice has been declared the national capital of culture for 2024, with programs emphasizing intra, inter-, and multicultural values through a multi-directional identity framework that creatively synthesizes tradition and contemporary culture, research has focused on young people, who are the main leaders and promoters of the region's identity code. Therefore, the sample is deliberate, stratified and consisted of 450 secondary school students of the City of Užice aged 17–18. A descriptive method and survey technique were applied. Statistical data processing using the SPSS software package showed that young people do not know enough about the local costume and its specificity, origin and meanings, but that they show a willingness to learn more. In this sense, they expect the support of the school education system, cultural institutions of the City, the media, citizens' associations, etc. The significance of the research should be interpreted in the context of developing young people's competences for understanding the multiple meanings of local folk costume and for recognizing the diverse identity expressions embodied in Serbian folk costumes from various regions, both past and present. Identity self-awareness is the basis and the way to meet, appreciate, and understand other and different identities.

Keywords: cultural heritage, folk costumes, national identity, youth education, value orientations.